

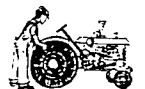

A táblára helyezett fémcsíkokon kétsávos képes sorgyakorlatokat alakítottunk ki applikációs képekből. Az irányító kérdéseket a megismertetés folyamatában a képsorok fölé irtuk. A kérdőszókat aláhúzással kiemeltük. Az esztendőzödéseket a képek melletti sorvégeken tüntettük fel. A gyakorláshoz érve először a végzödéseket, azután a kérdéseket töröltük le. Végül már csak a képek alapján kérdezték egymást és feleltek egymás kérdéseire a tanulók. Közben a képsorok képeit cserélgettük. Egy példát mutatunk be a részes eset paradigmáiból kiemelt önálló tanításával kapcsolatban. A többi eset megtanítása is ennek a képi és nyelvi sémája szerint történik.

Kany namoraem Eba?

			- e
			- e
			- e

Célszerű figyelemmel lenni arra, hogy a válaszmondatok alanya, illetve a birtokos szerkezetben a birtok egy-egy gyakorlaton belül mindig azonos személy, illetve tárgy lehet. Ez egyszerűsíti a képekkel való munkát: az egyik sávon így elég egyetlen képet elhelyezni.

Szintén egyszerűsíti a munkát, ha a többes számot kifejező legalább két azonos figurát, vagy ha a két, vagy több összetartozó képből kialakított képi helyzetekben a képelemeket hátoldalon ragasztós szalaggal alkalmasan egymáshoz erősítjük. Így kezelés szempontjából egy képnek számítanak. Ez esetben a mágnescsíkokra rögzíthetőség érdekében újabb fémlapot kell felerősítenünk a figurák által létrehozott tömeg hátoldalának stabil súlypontjában.

Amint köztudott, beszédétől független nyelvtani gyakorlás nincsen. (Néhány hagyományos nyelvtani gyakorlattípusunk nem tükrözi ezt kellőképpen, amikor formailag összefüggő szövegben tartalmilag össze nem függő mondatokat állít a tanulók elé.) A nyelvi formulák mindig a beszédben jelennek meg. Következésszerű, hogy a nyelvtani gyakorlásban is, éppen úgy, mint a lexikaiban, beszédgyakorlásnak kell folynia. Csak amíg a lexikai tematikailag, addig a nyelvtani nyelvtanilag koncentráltabb. Az összefüggő gondolati tartalom azonban egyikből sem hiányozhat. Nyilvánvalóan azok a legideálisabb gyakorlattípusok, amelyekben mindkettő egyszerre, egymásba szöve, harmonikus egységben jelenik meg.

ERDÉSZ EDÉNÉ

Eger

A helyes módszer keresésének fontossága

A ma gyermekét sok olyan hatás éri, amit nem tud kellő mélységben a maga számára megnyugtató módon megválaszolni.

A fejlett technika igen sok bonyolult jelenséggel találkozik a gyermek. Valamennyi után nagyon érdeklődik is. Különösen valamennyinek a belseje izgatja. Tehát nem csak az, hogy ho-

gyan működik, hanem az is, hogy milyen belülről, miért szól stb.

Ezekre a kérdésekre legtöbbször nem kaphat választ. Egyrészt még nincs itt az ideje az iskolában, másrészt a szülő nem ér rá kérdéseit végighallgatni, még kevésbé megválaszolni.

Így a természetre vonatkozó tájékozódásában

magára van hagyatva. Ezek után vagy tudomásul veszi a dolgokat, jelenségeket ismeretlenül, felszínesen, úgy ahogyan megjelennek, vagy az örök nyugtalanságot kellene vállalni a folytonosan fellépő kérdések megválaszolásának hiányában.

Az utóbbit nem bírja sokáig. A meg nem szűnő feszültség felőrölné idő előtt. S így meg kell nyugodnia a felszínes válaszokban, illetve legtöbbször a kérdések válasz nélkül való hagyásában.

Igy nem kell sokáig nézni, figyelni a dolgokat. Nem kell időzni jelenségeknél. Elég a futó, felszínes válasz, a körülbelüli magyarázat, olykor még a hebeburgya felelet is. Ha ezt idő előtt megszokja, igen nehéz lesz a mai gyereket elmélyült foglalkozásra, tevékenységre szoktatni.

Sajnos az iskola sem tud ezen veszély ellen elégségesen küzdeni. Az alsó tagozat ismeretanyagának feldolgozása elég szellős. Az elmélyülő vizsgálódásra való nevelés módszerei azonban az első osztály feladatait kivéve konkrétan alig kidolgozottak.

Végül is tehát oktatási módszerproblémához jutunk el.

A tanítás jelenlegi eljárásait a fenti szempontokból még csak nagy vonalakban sem értékelhetjük. Erre még egy nagyobb közösség hosszabb-rövidebb tervszerű kísérleti eredmények alapján sem vállalkozhat máról holnapra.

Egy-két megjegyzést azonban tehetünk olyan célból, hogy mindazok, akiket hasonló problémák foglalkoztatnak, vállalják a küzdelmet a jobb eljárások feltárására és kidolgozására.

A modern tanítás szorgalmazói gyakran és nyomatékosan hivatkoznak arra, hogy a hagyományos oktatásban a tanító által diktált egyetlen megoldási tempó csak keveseknek felel meg. A másik nyomatékos érv a hagyományos oktatás ellen az, hogy a tanulók alig fejlődnek, viszonylag hosszú idő alatt, mert az oktatás során sokkal inkább passzívak, mint alkotó módon tevékenykedők.

Nos hát – mi úgy véljük –, hogy a hagyományos oktatás e két, de egyéb más fogyatékosága ellen is nagyobb sikerrel tudna küzdeni, ha az oktatásban annyi fáradságot szentelnének a hasonló jelenségek vizsgálásához szükséges szemléletmód (vizsgálási mód) elsajátítására, mint amennyit az egyes jelenségekre vonatkozó tudnivalók megértésére és bevételezésére.

Az első osztályban a leglassúbb gyerek is elsajátíthatja pl. az önálló betüelemzést, mert a 36 betű elemzésének folyamatában bőven van idő arra, hogy mondjuk az első öt betűnél próbálják a tanulók a korábban megismert betűelemeket felfedezni az új betűkben. A további tíz-tizenöt betű megismerése során pedig bőségesen és elégségesen gyakorolhatják magukat az egyre önállóbbá váló elemzésben. Végül a

további tizenhat betű megismerése közben az önállóság fokáig kifejlészthetik az eddig gyakorolt elemző eljárásokat.

A II., III. és a IV. osztály olvasási órái (jó néhány száz óra) bőven elégségesek volnának arra, hogy megtanuljon minden gyerek még a leglassúbb és a legpasszívabb is egyszerű szöveget önállóan feldolgozni. Csak a jó olvasmányelemzésre tanító eljárásokon múlik az, hogy e tekintetben is bizony elég sokan a tájékozatlanság megdöbbentő fokán maradnak. Ezt igazolja a következő megfigyelés eredménye.

Igény, hogy megtanuljon egy felső tagozatos gyerek állatot, növényt, földrajzi tájat értelmezni, vizsgálni. Hány növényt és állatot vizsgálnak évenként? Vagy hány vidék éghajlatát értelmezik az egyes országok megismerése során?! S mi az eredmény? – Majdnem minden esetben, szinte mindent (a nem újat is, tehát ami már számtalanszor ismétlődött) a tanárnak kell elmondani.

Miért?

Nincs elég biztos és elég tiszta pedagógiai szemléletünk. Nem látjuk világosan azt, hogy nemcsak tudni kell egyet és más bizonyos számú állatról, növényről, országról, hanem meg kell tanulni a gyermeknek azt is (s ezt nem másodsorban), hogy hogyan nyúljon egy növényhez, mit nézzen egy állaton, vagy milyen ismeretek összevetésével és milyen módú összevetésével állapíthatók meg egy vidék éghajlati jellegzetességei.

Nem készítjük tanítványainkat önálló elemzésre. Fontosabbnak tartjuk azt, hogy azt tudják, és tanulják meg, amit mi tudunk, amit mi mondunk, amit mi fedeztünk fel, vagy amit korábban mi is úgy tanultunk meg.

Pedig sokkal mélyebben értenék meg a tanulók és sokkal könnyebben vésnék be a mi mondanivalóinkat is, ha tanítgatnánk őket önálló elemzésre is.

Ehhez azonban az kell, hogy adjunk időt és biztossítsuk előbb a próbálkozás, majd pedig a gyakorlás lehetőségét és feltételeit.

Kétségtelen, hogy a még érvényben levő tantervek és a tankönyvek bizonyos gátat jelentenek. Mind a kettő a kötelezően elvégzendő anyagot tartalmazza. Mégis a meglevő keretek között is munkálkodnunk kell azon, hogy az önálló próbálkozás tereit nyitogassuk és a gyakorlás frontját szélesítsük.

Legalkalmasabb útkeresésnek az a törekvés látszik, amely a sikeres összehasonlítás módjára és eljárásaira iparkodik megtanítani a tanulót. Ugyanakkor a folyamatokban élesen próbálja szétválasztani a mozzanatokat és kereseti hozzá az előzményeket és következményeket. Azok a módszerkombinációk, amelyek ezekkel a tendenciákkal dolgoznak, esetenként meglepő eredményekhez jutnak el.

Ha a tanuló a jelenségekben önállóan keres hasonlóságokat és különbségeket, vagy ha a

folyamat egyes mozzanatai után önállóan kutat, és ha a folyamat előzményei és következményei éppúgy érdeklik, mint maguk a tények, akkor a tanuló már jól tanul elmélyülten foglalkozni a jelenségekkel.

Tanulni a mai gyerekek is akar, sőt talán szívesebben, mint mi annak idején, mert a mai gyerekek éppen ez hiányzik: a nyugodt elmélyülés és belemerülés.

Ezért kell, hogy híve és szorgalmazója legyen mindenki a jobb oktatási eljárások kidolgozásának a gyermekért, a korunk gyermekeiért.

Csakis az elmélyült elemzésre tanító oktatás (az elemzés gyakorlati oktatás) lesz az, amely eredményesen tud küzdeni a mai gyerekek viselkedésében és munkájában mutatkozó különböző hiányosságok ellen.

DR. KISS GÉZA

Pécs, Tanárképző Főiskola

A történelem szakkörökben végezhető feldolgozó és kutató munka tervezése és szervezése

A „HELYI KÜLÖNÖS” SZEREPE A SZAKKÖRÖK MUNKÁJÁBAN

Az általános iskolai történelemtanár feladatait a Tanterv alábbi mondata összegezti: „Ismeresse... és értesse meg a tanulókkal... az egyetemes... és a magyarországi történelmi fejlődés útját az ember kialakulásától napjainkig.”

Az utóbbi évtizedek sok gondja – kísérlete tanúsíthatja, hogy messze vagyunk még e feladat megvalósításától. Volt idő, az ötvenes években, amikor a dogmatizmus fékezte eredményeinket, majd pedig az összefüggések fontosságának túlhangsúlyozása és a különböző analízis módszerek kritikátlan és szakszerűtlen alkalmazása teremtett nehéz helyzetet. (Arra a gyakori esetre gondolunk itt, amikor a korszerűség nevében a logikailag összetartozó részeket szétszedjük és valami oknál fogva elmulasztjuk összerakni őket...)

Az utóbbi évtizedekben a sűrűn változó nézetek, tanácsok, utasítások nem érintették szakköreinket a korszerű ismeretszerzés és nevelés e kiváló műhelyeit. Itt, nincs semmi gátja az igazi alkotó munkának, de az eredményesség kulcsa itt is a szakmáját szerető, s munkáját hivatásból végző tanár. Nincs olyan eszköz, módszer, vagy segédlet, amivel az ismeretszerzésben játszott szerepét pótolhatnánk!

A szakkörvezető tanár munkájának eredményessége igen nagy mértékben függ a gondos tervező-előkészítő munkától.

Ennek a tevékenységnek a szilárd alapja a kötelezően előírt éves *munkaterv*, amelyet az igazgató láttat az év elején. Munkatervének tartalmát a nevelés feladatai, a tagok érdeklődése és életkora, a helyi lehetőségek és a

történelemtanítás szükségletei együttesen határozzák meg.

Az általános iskolában dolgozó szakkörvezetőnek az évi munkaterv készítése előtt gondosan át kell tanulmányoznia az úttörő szervezet központilag kiadott programját, mert csak ennek ismeretében tudja munkájában érvényre juttatni a mozgalom célkitűzéseit. Az úttörő szervezet ugyanis a csapatok számára különböző akciókat ír elő közös jelszóval, meghatározott időre. A szakkörvezetőnek ezeket az akciókat évi munkatervébe szervesen be kell építenie.

A történelemszakkörök munkatervének általánosságban az alábbiakat kell tartalmaznia:

- a) a szakkör tematikáját;
- b) az egyes feladatok megvalósításáért felelős személyek nevét;
- c) az év folyamán megrendezésre kerülő szakköri nap programját;
- d) az esetleges nyilvános ülések tárgyát, időpontját;
- e) a szakköri kiállítás időpontját, a kiállítás anyagát és a felelős személyek nevét;
- f) az év folyamán tervezett kirándulások célját, helyét és időpontját;
- g) az esetleges szakköri próbák, illetőleg az értékelés formáit stb.

A szakköri munkaterv körültekintő, közös elkészítésének fontos szerepe van a tanulók tervszerűsége, felelősségudatára való nevelésében.

A munkaterv közös kimunkálása úgy történik, hogy a vezető a titkárral előre megbeszéli elképzeléseit, de ezen túl is kikéri a pártások véleményét s javaslataikat, ahol csak lehet fi-